

АНОТАЦІЯ

Руденко Олександр Федорович. Камерно-вокальна творчість Віталія Губаренка: симбіоз слова, музики і виконавства. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за фахом 025 – Музичне мистецтво. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню камерно-вокальної спадщини українського композитора Віталія Губаренка 60-80-х років XX століття. У дослідженні з'ясовано, яке місце займала камерно-вокальна творчість у його композиторському доробку, проаналізовані чинники, що безпосередньо вплинули на її становлення та подальше формування, розглядається процес взаємодії музики, слова та вокального виконавства простежується розвиток музично-драматургічної лінії у вокальних циклах композитора.

Запропонований аналіз камерно-вокальних творів 60-80-х років XX століття, який передбачає розгляд взаємовпливу музичного та вербального текстів з урахуванням специфіки вокального виконавства. Розуміння мистецького симбіозу впливає на методику роботи з вокальними творами та якість концертного виконання.

Окреслено специфіку взаємодії слова та музики у вокальних творах різних років; виявлено безпосередню взаємодію з виконавцями творів у різних жанрах та безпосередньо у вокальному, що вплинуло на виконавську зручність опусів. Визначені поняття харківської композиторської школи, одна з гілок якої пов'язана з творчою діяльністю таких композиторів і вчителів, як Д. Клебанов, О. Жук та С. Богатирьов. Дана спадкоємність досить чітко простежується при теоретичному аналізі засобів аранжування та вокальних прийомів, які застосовувалися для розкриття художніх образів.

У дослідженні визначені тяжіння Віталія Губаренка як до європейської композиторської традиції, так і до російської (Д. Шостакович та С. Прокоф'єв).

Доведено, що В. Губаренко однаково чуйно сприймав різні лірико-поетичні жанри, включаючи сонети; розглядаються тяжіння до різних поетичних форм у різні періоди творчості. Доведено ефективність поєднання вербальних та музичних текстів у камерно-вокальних циклах В. Губаренка. Розглянуто психологічний вплив поетичного тексту у поєднанні з музичними засобами виразності на загальне сприйняття твору. Акцентується увага на творчих контактах композитора з виконавцями, диригентами, музичними критиками, що безпосередньо мали вплив на формування музичної мови композитора.

Підкреслено, що композитор ставив високі критерії як до літературних першоджерел, так і до власної музичної мови, яка максимально враховувала тогочасні технічні досягнення вокального виконавства (починаючи з консерваторських часів, композитор тісно співпрацював зі співаками, у тому числі й оперними).

Музично-теоретичний аналіз вокальних циклів композитора вказує на поступові зміни щодо роботи з поетичними текстами. Перші камерно-вокальні опуси (серед них і цикл «Із поезій Йосипа Уткіна») вказують на прагнення композитора гармонічно поєднувати слово та музику (музика йде за словом). У наступних циклах «Барви та настрої» та «Простягни долоні» композитор дедалі більше трансформує поетичні рядки, самотійно працюючи зі словом (спрощення тексту шляхом видалення окремих строк, що не заважало зберігати художню цілісність, змістове навантаження вірша), це сприяло створенню більш виразної мелодичної лінії як у вокальній партії, так й у супроводі. Разом з тим зазначено, що вокальний цикл «Простягни долоні» стає визначним досягненням щодо поєднання слова та музики. Цикл «Осінні сонети» є найскладнішим з точки зору використання певних засобів виразності, зокрема ускладнених гармонічних вертикалей, раптових тональних співставлень, які стали притаманні музичній мові композитора у більш пізній період.

Під час аналізу зазначається, що композитор намагається максимально відобразити емоційну хвилю, що народжена як поетичними строфами так і його власними відчуттями, які було викликано соціально-політичними подіями на різних етапах існування держави. На прикладі проаналізованих вокальних циклів видно, наскільки невеличкі за обсягом окремі пісні насичені новизною та своєрідністю

вирішення художніх завдань. У процесі аналізу вокальної творчості В. Губаренка звертається увага на своєрідний музичний почерк композитора, ознайомлення з яким призведе до розуміння подальшої трансформації його вокально-музичного мислення. В роботі зазначено, що знайомство з кращими різножанровими зразками тогочасної поезії дозволило композитору поповнити українську музичну культуру незабутніми художніми образами.

У дослідженні розкриваються такі важливі аспекти, як місце камерно-вокальних творів у загальній творчості композитора; доводиться доцільність використання камерно-вокальних творів у педагогічній діяльності закладів вищої освіти мистецького напрямку. У роботі зазначено, що наукові підходи, які застосовані під час роботи над даною темою, дозволяють досить широко розглянути питання виконавської інтерпретації камерно-вокальної музики і висвітлити проблему співтворчості виконавця та композитора. У роботі аналізуються найважливіші матеріали тогочасної періодичної преси, другої половини ХХ століття, у яких висвітлена творчість композитора у період його роботи над вокальними циклами.

Наукова новизна дисертації. Дослідження дозволяє вперше у сучасному українському музикознавстві розглянути вокальну творчість композитора з точки зору взаємодії музичного та поетичного текстів у поєднанні з аспектами вокальної техніки та виконавства. Це дозволяє розширити репертуар сучасних українських академічних виконавців, прояснити специфіку художнього мислення В. Губаренка, як одного з найяскравіших представників харківської композиторської школи. Шляхом комплексного аналізу доведена «вокальність» музичного тексту, особливо при застосуванні сучасних вокальних прийомів, а також як стандартного, так і нестандартного діалогу «слово-музика», що стало визначним досягненням камерно-вокальної музики 60-80-х років ХХ століття. Доведена доцільність введення в проблемне коло українського музикознавства камерно-вокальних циклів «Із поезій Йосипа Уткіна», «Барви та настрої», «Простягни долоні», «Осінні сонети». Дослідження розкриває питання творчого діалогу «композитор – поет – виконавець» шляхом розкриття взаємодії музичних та поетичних текстів з урахуванням

виконавських аспектів. У зв'язку з цим розширюється спектр розуміння сучасних прийомів музичного письма композитора.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування матеріалів у виконавському, педагогічному, та теоретичному процесах роботи над вокальними творами В. Губаренка. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі практичної роботи з вокальними виконавцями над творами В. Губаренка, в педагогічній роботі у класах сольного співу, камерного ансамблю, а також у лекційних курсах «Історія української музики», «Історія вокального мистецтва», «Методика вокального виконавства», «Аналіз музичних творів», які викладаються у закладах вищої освіти мистецького спрямування. Матеріали дисертації можуть бути корисними під час подальших досліджень вокальної спадщини В. Губаренка.

Ключові слова: українська музика, В. Губаренко, камерно-вокальний жанр, слово і музика, вокальне виконавство, вокальний цикл.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Руденко О. Ф. Українська школа вокального мистецтва: традиції та сучасність. Науковий вісник ОНМА імені А. В. Нежданової / Музичне мистецтво і культура. Вип. 26. Одеса, 2018. С. 246–255.
2. Руденко О. Ф., Стахевич Г. О. Особливості романсової творчості Віталія Губаренка 50 – 60-х років ХХ століття. Музикознавча думка Дніпропетровщини: збірник наук. статей. Дніпро: ГРАНІ, 2020. Вип. 19 (2). С. 193–203.
3. Руденко О. Ф. Вплив творчої співпраці на композиторську практику В. Губаренка другої половини ХХ століття. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 34. Т. 4. С. 32–36.

Праці в наукових періодичних іноземних виданнях:

4. Rudenko O. Chamber-vocal oeuvre of the Ukrainian composer Vitally Hubarenko. European Science Review, Scientific journal. Vienna, 2020. (November – December), № 11. P. 18–20.

Тези доповідей на наукових конференціях:

5. Руденко А. Ф. Камерно-вокальное творчество Виталия Губаренко. Збірник тез II International scientific and practical conference «European scientific discussions» (December 26-28, 2020). Potere della ragione Editore, Italy. Rome, 2020. P. 424–425
6. Руденко А. Ф. Камерно-вокальная музыка украинского композитора В. Губаренко. Збірник тез The 5th International scientific and practical conference – Priority directions of science and technology development (January 24-26, 2021), Ukraine. Kyiv, 2021. P. 1133–1136.